

Pohled na OpenSource z druhé strany

Dalibor Lukeš, Microsoft ČR a SR¹

OpenSource software (OSS) prochází v současné době obdobím zvýšeného zájmu ze strany odborné veřejnosti a médií. Je to jistě dáno skutečností, že tento model vývoje a šíření software si získal řadu příznivců a jeden z jeho nejviditelnějších „produktů“, operační systém Linux, je často označován jako alternativa k nejrozšířenějšímu operačnímu systému – Microsoft Windows, produktu vytvořenému v konkurenčním komerčním vývojovém modelu (označovanému také jako proprietární software). Nelze upřít, že v rámci modelu OSS byla vytvořena řada velice kvalitních produktů, avšak i v onom konkurenčním, komerčním modelu vývoje software byla – a jistě i bude – vytvořena řada velice kvalitních softwarových produktů. Open Source, Linux, licence, svobodný software a řada dalších souvisejících pojmů vždy vyvolávají vášnivé diskuze mezi zástupci obou světů, přičemž existuje řada různých názorů a postojů, které tyto diskuze jen povzbuzují (často mi tyto diskuze připomínají diskuze mezi pravicově a levicově orientovanými politiky).

Možnost volby a konkurence jsou důležitými součástmi každého trhu a lidské činnosti. Nejinak je tomu v IT, a i proto si myslím, že OSS a komerční software mají své opodstatnění, svou hodnotu a své místo na slunci. Existuje však řada mýtů, představ a očekávání, které se v této souvislosti běžně objevují v diskuzích i médiích. V rámci tohoto příspěvku bych se proto chtěl na některé z nich zaměřit a pokusit se ukázat, že ne vše je černé, nebo bílé, jak se často může zdát. Některým čtenářům může článek připadat jako opakování již mnohokrát vyřčeného, avšak „opakování matka moudrosti“ a z osobní zkušenosti vím, že řada lidí stále věří některým zažitým představám. Abych předešel případným nedorozuměním, předesílám, že článek je koncipován spíše z pohledu firemních zákazníků a ne tolik z pohledu koncových uživatelů.

¹Autor příspěvku je manažer pro strategii platformy společnosti Microsoft ČR a SR

Je Open Source levnější?

Přední představitelé OpenSource a Free Software často opakují, že „free“ neznamená „free beer“, ale spíše „free speech“ (viz. například i článek „Svobodný software“ Ladislava Lhotky v minulém čísle). OSS může být distribuován komerčními subjekty za úplatu jako například v případě nejrozšířenějších linuxových distribucí RedHat či SuSE. Software také musí být udržován a podporován, a tyto služby už opravdu nebývají zdarma. Advokáti OSS říkají, že open source vývojáři vydělávají na službách. Proto tedy OSS stojí peníze, stejně jako jakýkoliv jiný software. Tvrzení, že OSS je levnější než komerční software, musí tedy být podloženo detailní analýzou všech nákladů spojených s vlastnictvím a provozem konkrétního softwarového řešení. To se obecně označuje jako „celkové náklady vlastnictví“ (TCO – Total Cost of Ownership). Zastánci OSS často označují metodiku TCO jako nástroj pro prokazování výhodnosti komerčního software jeho výrobcem. Avšak tento přístup je obecně používán i v jiných oborech (HW, automobilový průmysl atd.), a je tedy otázkou, proč by neměl platit i v oblasti software. Možná je toto odmítání způsobeno i tím, že v řadě nezávislých studií, zkoumajících TCO v porovnání OSS (převážně Linux) a komerčního software (převážně Windows), vychází celkové náklady vlastnictví nižší právě v případě komerčních variant. Jako příklad lze uvést studii nezávislé mezinárodní analytické společnosti Meta Group [1], v jejímž souhrnu je uvedeno: „Celkové náklady vlastnictví systému Linux jsou zvyšovány cenou aplikačního softwaru a průběžné podpory.“ Konzultanti analytické společnosti Forrester Research pak například uvádějí [2]: „Podrobná finanční analýza ukazuje, že celkové náklady na Linux jsou o 5 až 20 % vyšší než na Windows.“

Samozřejmě svět není jen černý a bílý a existují i nasazení jako například jednoduché webové aplikace, kde dosahuje nižších celkových nákladů vlastnictví platforma Linux (dle studie společnosti IDC [3]). Stejná studie pak ukazuje, že nasazení typu síťové či tiskové služby efektivněji zvládá platforma Microsoft Windows. Každý by se tak měl pro tu či onu platformu rozhodovat na základě jasně podložených faktů, která od-

povídají předpokládanému způsobu a oblasti využití. Důležité komponenty tohoto rozhodování jsou náklady, hodnota a rizika.

OpenSource versus OpenStandards

OSS je často spojován s pojmy jako Open Standards či Open Format. Zde je nutné upozornit na skutečnost, že tyto pojmy nejsou synonymy. Open Standard je sada požadavků, které nejsou kontrolovány jednou jedinou společností a které zaručují, že softwarové produkty splňující tyto požadavky budou vzájemně kompatibilní a umožní vzájemnou výměnu dat a spolupráci. Je chybou požadovat, aby software byl open source k tomu, aby odpovídal otevřeným standardům (jak je občas uváděno). Otevřené standardy mohou být použity jak v OSS, tak v komerčním software, a záleží vždy jen a jen na autorovi (výrobci), zda a jak kvalitně bude tyto standardy ve svém produktu implementovat. Například internetové protokoly jako TCP či HTTP jsou aplikovány jak v OSS, tak v komerčním software (Linux i Windows). Komerční software musí snad ještě více než OSS komunikovat se „zbytkem světa“ právě pomocí dodržování otevřených standardů. V posledních letech je to i případ produktů společnosti Microsoft, která byla v minulosti často kritizována za ne zcela důsledné dodržování těchto standardů. V současné době podporuje drtivá většina produktů této společnosti obecně používané otevřené standardy v čele s XML. V tomto formátu je například možné ukládat i dokumenty vytvořené v prostředí produktů Word či Excel.

Je skutečně OpenSource jiný vývojový model?

Bývá často poukazováno na OSS jako na efektivní model vývoje software. Důvodem pro tuto skutečnost je fakt, že OSS bývá vyvíjen decentralizovaně, s distribuovaným testováním a s využitím, sdílením a šířením znalostí a zkušeností. Takto je to i popsáno v jednom ze stěžejních děl Erica Raymonda „The Cathedral and the Bazaar“ [4], kde se autor snaží popsat a definovat „open source development process“. Jak ale uvádí například Alfonso Fuggetta [5], existují dva hlavní

argumenty ukazující, že tento process není natolik unikátní:

- Většina vývojových projektů OSS je realizována ve skupině s omezeným počtem členů týmu. Velké projekty jako Apache nebo Linux (Kernel) mají vypracovanou strukturu týmu a zavedené procesy, které jsou velice blízké postupům používaným i v případě komerčního software.
- Postupy jako spirálový vývojový model či extrémní programování jsou velmi podobné postupům používaným v případě OSS a využívají postupného a evolučního vývoje. Tyto postupy mohou být, a také jsou, využívány jak v OSS, tak v případě komerčního vývoje.

Obecně tedy nelze vnímat OSS jako zcela nový vývojový model. Každopádně však přinesl některé nové a zajímavé přístupy k vývoji software, které lze aplikovat i v případě komerčního software. A naopak zase OSS postupně zužitkovává i obecně zavedené postupy, používané v případě komerčního software.

Obchodní model v OpenSource

Tak jak se OSS začal rozšiřovat za hranice komunity a nadšeneckého vývoje, začaly tento software a přístup využívat i komerční společnosti (IBM, Sun), případně se z některých OSS skupin staly komerční společnosti (RedHat, SuSE). Tyto společnosti však musí svůj provoz z něčeho financovat a v neposlední řadě jsou svými majiteli – akcionáři tlačeni k produkování zisku. Můžeme tedy sledovat snahy začlenění OSS do obchodních modelů těchto komerčních společností. Tak, jak existuje řada různých licencí používaných v OSS, existuje také řada komerčních možností a obchodních modelů využívajících OSS. Mezi nejčastější patří:

- Šíření (případně i vývoj) OSS zdarma, nezávislý prodej souvisejících služeb (např. linuxová distribuce Mandrake).
- Vývoj OSS (s pomocí komunit) a jeho prodej zákazníkům s přidanými službami (např. linuxové distribuce RedHat, SuSE/Novell).
- Prodej služeb a dalších produktů s podporou nebo na základě OSS (např. IBM, Oracle).

- Využití OSS jako základu pro komerční produkty (např. Sun - StarOffice, Sun Java Desktop, částečně také MySQL).
- Využití OSS jako platformy pro zákaznický vývoj (vývojářské firmy využívající Linux, MySQL, Tomcat, JBoss a další místo komerčních vývojářských nástrojů a platforem).

Pouze první dva uvedené modely se dají považovat za čisté obchodní modely pro OSS. Ostatní zmíněné modely využívají OSS pro generování příjmů z jiných činností. To je důležité si uvědomit - OSS bude mimo akademickou a čistě nadšeneckou komunitu vždy spojen s komerčními zájmy podobně jako komerční software. Navíc čistý OSS se uplatní nejvíce v oblasti tzv. krabicových produktů, tedy produktů, které jsou vytvořeny tak, aby pokrývaly obecné potřeby uživatelů (v případě OSS například Linux, Apache, MySQL a další). Při zakázkovém vývoji je možné OSS využít jako platformy, avšak obchodní model je zde již v drtivé většině případů založen na komerčním principu - zákazník platí dodavateli za konkrétní práci na konkrétním řešení.

O obchodních modelech by se dalo psát a diskutovat velice dlouho, a je tedy možné, že se k tomuto tématu vrátí některý z dalších článků tohoto seriálu. Zájemce o tuto problematiku bych zatím rád odkázal na studii univerzity v Münsteru, pojednávající o ekonomice Open Source [6] či obecné pojednání o obchodních modelech při vývoji software od Michaela Cusumaniho [7].

OpenSource v podání Microsoftu

Zní to až podezřele, ale Microsoft skutečně od roku 2001 zpřístupňuje zdrojové kódy k některým svým produktům a některé dokonce nabízí v rámci licencí schválených Open Source Initiative. Jedná se o iniciativu *Shared Source*, která sdružuje 16 shared-source programů určených pro zpřístupnění zdrojových kódů vládám, zákazníkům, partnerům, univerzitám a dalším institucím. Jako příklad je možné jmenovat ESLP (Enterprise Source Licensing Program) pro zpřístupnění zdrojových kódů zákazníkům z řad korporací, či MVPSLP (Most Valuable Professionals Source Licensing Program), umožňující přístup ke zdrojovým kódům klíčovým odborníkům

z odvětví. Zajímavým programem je také tzv. Community Windows Components (CWC), program, v rámci něhož již bylo vydáno několik komponent či produktů včetně zdrojového kódu pro další využití v komunitách (použita licence CLP - Common Public License). Jedním z nejdůležitějších programů pro přístup ke zdrojovému kódu produktů společnosti Microsoft je pak Government Security Program (GSP), v rámci něhož mají vlády možnost získat přístup ke zdrojovým kódům jak Microsoft Windows, tak balíku Office.

Závěrem i začátkem ...

Existuje řada rozdílů mezi OSS a komerčním software, přičemž každý je základem řady diskuzí mezi zastánci jednoho či druhého. V tomto krátkém příspěvku jsem se snažil ukázat pohled druhé strany na některá tvrzení či postoje, se kterými se v souvislosti s Open Source setkáváme. Předpokládám, že mohou a zřejmě i vyvolají diskuzi, a je tedy možné, že se k nim v některých z dalších dílů vrátíme a případně se podíváme i na některé další. Korektní diskuze tříbí mozek i ducha a přispívá ke vzájemnému pochopení.

Literatura

- [1] Meta Group, Linux Servers. No „Silver Bullets“ for Total Cost of Ownership. 2002
- [2] Forrester Research. The Costs And Risks Of Open Source. 2004
- [3] IDC. Windows 2000 Versus Linux in Enterprise Computing: An Assessment of Business Value for Selected Workloads. 2002
- [4] Eric Raymond. The Cathedral and the Bazaar. O'Reilly & Associates, 2001
- [5] A. Fuggetta. Open Source software: an evolution. J. of Systems and Software. April 2003
- [6] Muenster Institute for Computer Economic. Open Source Software: An Economic Assessment. 2003
- [7] Michael Consumano. The Business of Software. The Free Press, 2004 □